

És a toronyban, *tudom-tudom*, egy magyar nő (már nem is éppen fiatal)¹

Piroska

Rizsányi Attila fordítása

Olykor, amikor úgy tűnik, hogy előbb fogok meghalni, mint hat hetet egyhuzamba' eltölteni itt, megkérem a plébánost, hogy engedjen felmászni a harangtoronyba. Mi ketten vagyunk az egyedüli magyarok itt, a *kontumachan*², hát megszán az ember, habár látom, azt gondolja, hogy örült vagyok. De fentről megnyílik a kilátás. Nézem, hogyan fehérlik a folyón túl, a jobb sarokban a Savamala. Ott Ruška úrhölgy voltam, noha valódi nevem Piroska, az övék szerint Rumenka.

Akkor költöztem oda, amikor 48-ban Pistámmal átmenekültünk, a forradalom bukása után. Nem vagyok én semmiféle forradalmár, csak egy nő, aki tud szeretni, Pistának pedig átható tekintetű szürke szeme volt, sűrű fekete hegyes bajsza és fényes csizmája. Előbb *inas*³ volt Lányi grófnál, de amikor találkoztunk – és egymásba szerettünk –, a forradalmi újságnak írt. Alsóbb reáliskolát fejezett az én Pistám. Az áruló. Előbb a császárságot árulta el, mindig a nyelvi jogról meg a szabadságról beszélve, azután ugyanúgy engem is. Elszökött Törökországba. Egy cincár elvált asszonnyal.

Nem mondom, én is szalmaözvegy voltam. Az első még 42-ben elcsavargott, amikor mesterlegény volt külföldön. Én vártam, vártam, levelet küldtem ahhoz a mesterhez, akinél utoljára szolgált, de onnan sehogy sem érkezett hír, mígnem egyszer az a zsidó, aki Đurból jött a vásárra, hogy kesztyűket adjon el, azt nem mondta, hogy Laci ivásra adta magát, és egy este eltűnt valahol Galíciában. Én pedig fiatal nő voltam, és kellett nekem

¹ Miodrag Kojadinović: *A na tornju, tudom-tudom, Madžarica (više i ne baš mlada)*

² A karantén épülete (német)

³ Házi szolgáló nagyobb gazdaságokban (magyar), az angol *batler*höz hasonló

valaki. Ezért aztán a mesterbálban ráálltam, hogy eljárjam a kadrilt Pistával. Azután meg már volt, ami volt.

Amikor a szerbek és a horvátok a császár nevében elfojtották a felkelést, megkezdődött a menekülés. Nekem nem is kellett, nem avatkoztam azokba a dolgokba, de Pista azt mondta, hogy ő megy, én meg ahogy akarom, de aztán nincs kesergés. És én két nap töprengés után felmondtam a nótáriusné asszonynak, sírva, ő pedig felbátorított, és négy guldent adott a fizetésen felül, és még ezt mondta: „Piroska, gyermekem, menjen és próbálgon meg boldog lenni. Ha fiatalabb lennék, én is azt tenném, de most már késő...” Nem volt gyerekük, de ez az úron múltott, nagyon öreg volt, és nem volt neki az első házasságában sem. És nagyon szép *emfelungsbrifet*⁴ írt nekem az asszonyom, nem is értettem minden szót, habár gyerekként sváb utcába’ laktam.

Amikor minden kész volt, én elkészültem az útra, az indulás előtti este kérdezem Pistát, hova megyünk, ő meg azt mondja: Belgrádba. Jaj, hova, Belgrádba? A rácok közé? Ugyanazok közé, akik ellenünk hadakoztak? Mire Pista azt válaszolta nekem, hogy csak átmenetileg, aztán visszajövünk, hogy megvédjük a magyar nyelvet, Belgrád pedig közel van, rögtön a folyón túl. És így egy este megérkeztünk oda egy sajkával, ami vészesen himbálódzott a Száván.

Az első két hónapba’ béreltük a szállást, azután vettünk egy házikót, közvetlenül a mocsár mellett, amit később Velencének neveztek el. Amim csak volt, beleadtam, és az a harmadára volt elég. Pista gavallér volt, azt mondta, a telekkönyvet mindkettőnk nevére vezessék. A szerbek csodálkoztak, akkor még nálunk is ritka volt, hogy a nőnek élő férje mellett vagyona legyen. De Pista nem is akarta, hogy megesküdjünk, azt mondta, a forradalom neki felesége és anyja is, én meg legyek bebiztosítva.

Kalapokat készítettem otthon a katolikus asszonyainknak meg némelyik szerb asszonynak is, aki módi akart lenni, főleg kendőket árultam, és havonta kétszer sálakat vittem a Kalemegdan kapujához egyik-másik khatunnak, kikből legalább húsz volt a parancsnok háremében, amikor még a törökök tartották a várat. Dolgoztam és spóroltam, igyekeztem, hogy kettőnknek jó legyen, ha már gyerekünk nem volt, mert Pista nem akarta, a politikára hivatkozva kihúzta magát minden tartós elköteleződés alól, én meg csak egy egyszerű kis életet akartam. No, tessék. Nem úgy lett, ahogy meg volt írva, hanem ahogy rendeltetett.

Lehajóztam a Dunán Ada Kaleh-ra is, hogy megvegyem a legjobb sálakat és kendőket, a kalapokhoz szalagot és szövetet, mert Zimonyban nem

⁴ Ajánlólevél (német)

volt szabad, akkor még nem hirdették ki azt a, hogy is hívják, *anemstiját*. Én pedig szökevény voltam, mind az emberem miatt.

Egyre több volt az úri hölgy Belgrádban, akik kalapokat rendeltek kendő helyett. Aztán megvettem a miénk melletti házat, a saját pénzből és a saját nevemre. Pista ragaszkodott hozzá; biztos már akkor tudta, hogy megszökik egy másikkal. Akkor már beszéltek arról az *anem...* arról a kegyelmezésről. A házam emeletes volt, szépen látszott Zimony a távolban. Innen a kontumacból most csak a tető jobb sarka látszik.

És semmi. Ruška úrhölgy voltam a Savamalából, Pistát Stojannak hívták, így hangzott nekik az István, csak Mija Pančevac gazda tudta, hogy náluk az Steva. A többség azt hitte, házasok vagyunk, gyanították, hogy a forradalom miatt menekültünk el, és habár nem ilyen életről álmodtam a nótáriusné asszonynál, mégis az enyém volt, olyan, amilyen, nem túl jó, nem is rossz. Amíg bele nem rontott Hrisanta, egy cincár nő. Fiatalabb, még szép, jómódú és szegyetelen.

Ő és Pista most Plovdivba' vannak, Törökországba'. Megszöktek három héttel azelőtt, hogy mindent eladtam, azt a házat is, ami félig Pistáé volt. Ostojic doktor aláírta nekem Pista halottlevelét, eltemettünk egy vízbe fúlt ember holttestét, akit a Száva vetett partra, én pedig visszatértem Magyarországra. Öregen és egyedül. Néha elszorul a torkom alatt, magasan, aztán elmúlik. Akkor felmegyek a toronyba és nézek. A Száván sájkák úsznak, a folyón túl pedig egy idegen város fekszik, amelyben huszonhárom évet töltöttem el, én pedig a régi-új hazámba' kezdek egy életet, némi pénzzel, negyvenhetedik évembe'. Még két hét, és kimegyek a kontumacból.